Váradi Krisztián – Parapatics Andrea

Az orosz–ukrán háború hatása a kárpátaljai Beregszász nyelvi tájképére

Krisztián Váradi – Andrea Parapatics
The Impact of the Russo–Ukrainian War on the Linguistic Landscape of Berehove, Transcarpathia
Keywords: Berehove; linguistic landscape; multilingualism; national identity; Russo–Ukrainian war

DOI: https://doi.org/10.61795/fssr.v28y2026i4.05

1. A nyelvitájkép-kutatás alapjai

Egy adminisztratív vagy földrajzi régió nyelvi tájképének részét képezik mindazon feliratok, amelyek az adott területen belül megtalálhatók a hirdetőtáblákon, a kereskedelmi egységek jelzésein, az utca- és helynévtáblákon, valamint a kormányzati épületek névtábláin (Landry–Bourhis 1997, 25. p.). Ez a meghatározás azonban kibővíthető olyan jelentéshordozókkal is, mint a nemzeti szimbólumok, az emléktáblák vagy a szobrok, amelyek különböző szimbolikus jelentéstartalmakat és nyelvi ideológiákat közvetítenek (Bartha et al. 2013, 16. p.; Váradi–Parapatics 2025, 10–11. p.). A jelzéseket általában három fő szempontból vizsgálják: ki a létrehozójuk, hol helyezkednek el, és milyen funkciót töltenek be (Coulmas 2009, 15. p.).

Az első szempont alapján a leggyakoribb felosztás az alulról felfelé építkező (bottom-up) és a felülről lefelé irányuló (top-down) jelzések megkülönböztetése (Ben-Rafael et al. 2006, 14. p.). Az előbbi kategóriába tartoznak azok az informális feliratok, amelyeket különösebb jogi vagy intézményi felhatalmazással nem rendelkező személyek hoznak létre, például az iskolákban a diákok munkái vagy az utcákon látható magánhirdetések. Az utóbbi kategóriába azok a hivatalos jelzések sorolhatók, amelyeket valamilyen autoritással rendelkező szereplő helyez el, például a helyi önkormányzatok, az iskolaigazgatók vagy az állami szervek által közzétett nyilvános kiírások és intézményi feliratok. E megkülönböztetés segítségével egyidejűleg feltárható, hogy a hivatalos nyelvpolitika hogyan jelenik meg a top-down jelzéseken, valamint hogy ez milyen hatást gyakorol a magánszemélyek és szervezetek által létrehozott bottom-up feliratokra (Cenoz–Gorter 2006, 68.

p.). Mivel a hivatalos táblák nyelvi jellemzőit szigorúan szabályozza az állam, a magánfeliratok rendszerint nagyobb nyelvi változatosságot mutatnak (Szoták 2018, 32. p.).

A második szempont alapján a nyelvitájkép-elemek elhelyezkedése lehet központi vagy marginális. Az iskolákban például a nemzeti szimbólumokat és a nyelvtani szemléltetőanyagokat gyakran a táblák fölé helyezik, ezzel is érzékeltetve kiemelt szerepüket és a tanulókra gyakorolt hatásukat (Biró 2016, 70–71. p.). Hasonló térbeli megközelítést alkalmaz az iskolai nyelvi tájképek tanulmányozására a funkcionális szinteződés modellje is (vö. Istók et al. 2024, 241–243. p.). Ez az intézményeket négy szintre bontja aszerint, hogy mekkora nyilvánossághoz szólnak az adott szinten megjelenő tájképelemek: mikrostruktúra (osztálytermek), mezostruktúra (folyosók), makrostruktúra (külső falak) és megastruktúra (weboldalak). Fontos szempont továbbá, hogy a többnyelvű jelzéseken megjelenő nyelvek miként viszonyulnak egymáshoz. A preferált nyelvű szöveg általában nagyobb betűmérettel jelenik meg, és domináns pozíciót foglal el, vagyis a kevésbé preferált nyelvi változat fölött, illetve attól balra helyezkedik el (Scollon–Scollon 2003, 119–120. p.).

A harmadik szempont szerint a nyelvitájkép-elemeknek két alapvető funkciójuk lehet (vö. Landry–Bourhis 1997, 25–29. p.). Az első a kommunikatív funkció, amelynek fő feladatai közé tartozik az információ átadása, a különböző nyelvterületek határainak kijelölése és a nyelvek hierarchiájának érzékeltetése. A második a szimbolikus funkció, amely szerint valamely nyelv nyilvános jelenléte presztízst kölcsönözhet az adott nyelvet beszélő etnikai csoport számára a társadalmon belül. Gorter és Cenoz (2015) arra is rámutatnak, hogy a kommunikatív és a szimbolikus funkció ugyanazon jelzésen egyidejűleg is érvényesülhet.

A nyelvi tájképek kutatása leginkább többnyelvű térségekben történik, ahol a kutatók összehasonlítják az államnyelv jelenlétét a különböző kisebbségi és idegen nyelvek megjelenési gyakoriságával és szimbolikus reprezentációjával (lásd Bartha et al. 2013; Tódor 2019). A kutatási terület szoros összefüggésben áll a nyelvpolitikával és a nyelvi tervezéssel, mivel ezek jelentősen befolyásolhatják, hogy mely nyelvek és milyen formában jelennek meg a nyilvános térben (Hult 2018). Mivel a nyelvi tájkép érzékenyen reagál a társadalmi és politikai változásokra, a nyilvános tér feliratai viszonylag gyorsan átalakulhatnak különböző válsághelyzetek hatására. Az utóbbi években például jelentős hatást gyakorolt Közép- és Kelet-Európa nyelvi tájképére a koronavírus-járvány (lásd Hires-László et al. 2023; Lou et al. 2022) és az orosz–ukrán háború (lásd Ferenčík–Eddy 2024; Hires-László–Máté 2025).

Kijev nyelvi tájképében megnőtt az angol nyelvű kiírások (pl. *The evil empire must fall* ‘a gonosz birodalomnak buknia kell’; *Defend your tradition* ‘védd meg a hagyományaidat’) és anglicizmusok előfordulása (pl. *скам* ← ang. *scam* ‘átverés’; *мілітарі* ← ang. *military* ‘hadsereg’). Emellett gyakoribbá váltak az absztrakt fogalmakat (pl. *перемога* ‘győzelem’; *незламність* ‘megtörhetetlenség’) és különböző katonai hívóneveket (pl. *Одіссей* ‘Odüsszeusz’; *Мирний* ‘Békés’) tartalmazó feliratok is (Vakulych 2024).

A háború és a hozzá kapcsolódó társadalmi jelenségek nemcsak Ukrajna, hanem a szomszédos országok nyelvi tájképében is megjelennek. A kelet-szlovákiai Eperjesen például számos szlovák–ukrán kétnyelvű tájékoztató felirat és az ukrán néppel való szolidaritást kifejező graffitik jelentek meg, elsősorban a Szlovákiába érkező ukrán menekültek számának növekedésével összefüggésben (Ferenčík–Eddy 2024). Magyarországon főként két, az ukrán határ közelében fekvő város, Kisvárda és Nyíregyháza nyelvi tájképét vizsgálták a megnövekedett ukrán nyelvű feliratok szempontjából. Ez a jelenség az Ukrajnából érkező menekültek nyelvi akadálymentesítésének egyik formájaként értelmezhető (Kiss 2026). Egy másik tanulmányban Erőss (2022) a teljes körű orosz invázió kezdetekor létrehozott segélynyújtó pontok nyelvészeti elemzésével, valamint az orosz agresszióval szembeni bottom-up kezdeményezések bemutatásával foglalkozott különböző falfestmények és szobrok példáján keresztül.

Az eddigi kutatások alapján az orosz–ukrán háború hatásai Ukrajnában és a szomszédos országokban egyaránt megjelentek a nyilvános tér nyelvi és vizuális elemeiben. Kevesebb figyelem irányult azonban arra, hogy a háború miként alakítja át egy Ukrajnán belüli, határ menti és történetileg többnyelvű város nyelvi tájképét. Jelen tanulmány ezért azt vizsgálja, hogy az orosz–ukrán háborúhoz kapcsolódó társadalmi, politikai és gazdasági változások milyen formában jelennek meg Beregszász nyilvános terében, milyen nyelveken közvetítik őket, továbbá milyen kommunikatív, szimbolikus és identitásképző funkciókat töltenek be.

2. Beregszász mint kutatási terület

Beregszász 19 km² területű nyugat-ukrajnai város, a Beregszászi kistérség központja. A település Kárpátalja és egyúttal egész Ukrajna legnagyobb lélekszámú magyar közösségének ad otthont. A 2001-es ukrajnai népszámlálás adatai alapján a város lakossága 26 554 fő volt, amelyből 48,1%, összesen 12 779 fő vallotta magát magyar nemzetiségűnek. Őket az ukrán (38,9%), a roma (6,4%) és az orosz (5,4%) lakosság követte (Molnár D. 2024, 15. p.; Molnár–Molnár D. 2005, 27. p.). Fontos azonban megjegyezni, hogy a régió magyar népességének száma a 2022. február 24-én megindított teljes körű orosz inváziót követően jelentősen csökkent: a magyar közösség több tízezer tagja költözött Magyarországra vagy más országokba, miközben számos, Ukrajna keleti területeiről érkező belső menekült telepedett le a régióban (lásd Erőss et al. 2024).

A város az Asztély–Beregsurány határátkelőtől – és egyben az Európai Unió határától – mindössze nyolc kilométerre helyezkedik el, míg a háborús frontvonaltól több mint ezer kilométerre. Éppen ezért esett a választás Beregszászra mint a jelen kutatás helyszínére: azt kívántuk megvizsgálni, hogyan jelenik meg az orosz–ukrán háború egy magyarok által is lakott, a harci cselekményektől nagy távolságra fekvő település nyelvi tájképében.

Beregszász nyelvi tájképét az elmúlt évtizedekben már több alkalommal vizsgálták. Hires-László (2015) a különböző etnikumok nyelvi vitalitásának szempontjából elemezte a város nyelvi tájképét 1178 adatolt jelzés alapján. Ezek közül 514 ukrán, 449 magyar–ukrán kétnyelvű, 107 magyar nyelvű volt, kisebb számban pedig orosz, angol és háromnyelvű jelzések is előfordultak. Egyedül a roma közösség nyelve nem jelent meg a vizsgált feliratokon, jóllehet a romák a város lakosságának jelentős részét alkották (Hires-László 2015, 167. p.). A két- és többnyelvű táblák ellenére az ukrán nyelv dominanciája olyan helyeken is érzékelhető volt, ahol az akkor hatályos nyelvtörvény lehetővé tette volna a magyar nyelv használatát, például a nyitvatartási időt jelző táblákon.

Egy másik kutatásban Hires-László (2019, 89. p.) azt is kiemelte, hogy a város nyelvi tájképére különböző ukrajnai politikai események is hatást gyakoroltak, mint például a 2013–2014-ben zajló Méltóság Forradalma és a Krím-félsziget Oroszország általi annektálása. A korábban adatolt jelzésekkel összevetve felmérte a nyelvi tájképben bekövetkezett változásokat, és többek között arra a következtetésre jutott, hogy az utcanévtáblákat egységesen kétnyelvűekre cserélték, az orosz nyelv láthatósága csökkent a nyilvános térben, illetve az ukrán turisták számának növekedésével összefüggésben megerősödött az ukrán nyelv szerepe. Ugyanakkor az ukrán–magyar békés együttélés reprezentációja és a két nemzet szimbólumainak párhuzamos jelenléte továbbra is megmaradt. Később, a dekommunizáció jegyében, több utcát is átneveztek a városban, a 2023 nyarán kihelyezett új utcanévtáblák azonban már kizárólag ukrán nyelvűek voltak (Hires-László–Máté 2025, 138. p.).

A Covid–19-világjárványhoz kapcsolódó nyelvitájkép-elemek megjelenését szintén vizsgálták a városban (lásd Hires-László et al. 2023). Az eredmények alapján kiemelkedő volt az ukrán–magyar kétnyelvű figyelmeztető táblák jelenléte, különösen a városi kórházban és a kisvállalkozások bejáratánál. A maszkviselésre felszólító kétnyelvű jelzések az államnyelvet kevésbé beszélő lakosok tájékoztatását, ezáltal pedig a járvány terjedésének megelőzését is szolgálták.

Egy másik kutatás az élővilág reprezentációját vizsgálta Beregszász főterének nyelvi és vizuális tájképében, beleértve a növények, állatok és emberalakok megjelenítését (Tóth et al. 2025). Nyelvészeti szempontból az ukrán és az angol nyelv használatát figyelték meg a kereskedelmi jelzéseken, míg az ukrán–magyar kétnyelvűség inkább az emléktáblákon került előtérbe.

Számos kutatás foglalkozott már a beregszászi oktatási intézmények nyelvi tájképével is (vö. Váradi 2025a, 98–99. p.). Veres (2024) diplomamunkájában Beregszász és a környező falvak iskoláinak virtuális nyelvi tájképét elemezte. Eredményei szerint az iskolák hivatalos weboldalain az ukrán nyelv dominanciája volt megfigyelhető, míg a kevésbé szabályozott Facebook-oldalakon a magyar nyelv is gyakrabban jelent meg.

Váradi (2025b) két állami líceum és egy magánfenntartású szakképző intézmény nyelvi tájképét hasonlította össze Beregszászban. Arra a következtetésre jutott, hogy az

állami iskolákban a magyar nyelvi és kulturális identitás elsősorban közvetett, vizuális és szimbolikus eszközök révén jelent meg, például magyar történelmi személyiségek portréin, egy székelykapun vagy a magyar zászló színeit megjelenítő *Osztálysarok* feliraton keresztül.

Emellett két kutatás foglalkozott már a város egyetlen felsőoktatási intézménye, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem – korábbi nevén Főiskola – nyelvi tájképével is (lásd Váradi–Parapatics 2025; Váradi et al. 2024). A kutatások közös következtetése szerint a vizsgált magánintézményben a magyar nyelv fontosabb szerepet játszott az alulról felfelé építkező (bottom-up) nyelvi tájképben, míg a felülről lefelé irányuló (top-down) jelzésekre az ukrán–magyar kétnyelvűség volt jellemző.

Ismereteink szerint a háború Beregszász nyelvi tájképére gyakorolt hatásával mindeddig kizárólag Hires-László és Máté (2025) kutatása foglalkozott közvetlenül. A szerzők kiemelték az ukrán nyelv fokozódó dominanciáját, az ukrán néppel és nyelvvel kapcsolatos szolidaritás megjelenését, valamint az áramkimaradásokkal összefüggő jelzéseket. Videófelvételek segítségével azt is bemutatták, hogyan befolyásolja egy légiriadó az emberek viselkedését a város főterén. Jelen kutatás ezt a munkát egészíti ki egy hosszabb időszakra kiterjedő, ismételt adatgyűjtésen alapuló vizsgálattal.

3. Kutatási módszer

A jelen tanulmány célja annak feltárása, hogy a 2022 februárja óta tartó teljes körű orosz–ukrán háború milyen módon jelenik meg a frontvonaltól több mint ezer kilométerre fekvő, többnemzetiségű kisváros, Beregszász nyelvi tájképében. A vizsgálat elsősorban kvalitatív megközelítést alkalmazott, és a háborúhoz közvetlenül vagy közvetve kapcsolódó nyelvi, vizuális és szimbolikus elemekre összpontosított.

Az adatgyűjtés 2025 augusztusa és 2026 júniusa között, tíz hónapon keresztül, rendszeres terepbejárások keretében zajlott. A longitudinális megközelítés lehetővé tette az időszakosan megjelenő, eltűnő vagy módosuló jelzések dokumentálását. A korpusz összesen 174 dokumentált elemből állt. Az elemzés egységének minden olyan térben és tartalmilag elkülönülő feliratot, plakátot, táblát, graffitit, emlékművet vagy tárgyat tekintettünk, amely önálló kommunikációs vagy szimbolikus üzenetet közvetített.

Az adatok döntő többsége nyilvános közterekről, elsősorban utcákról, parkokból, üzletek és más kereskedelmi egységek kirakataiból származik. Az elemzés részét képezik továbbá a korábbi, beregszászi oktatási intézményekben végzett nyelvitájkép-kutatásaink háborús vonatkozású felvételei is (lásd Váradi 2025b; Váradi–Parapatics 2025). A vizsgált intézmények közé tartozik a P. Frangepán Katalin Gimnázium Beregszászi Bázisóvodája, a Beregszászi Kossuth Lajos Líceum, a Beregszászi Bethlen Gábor Líceum, a Beregszászi Egán Ede Szakképzési Centrum, valamint a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetem és a hozzá tartozó Felsőfokú Szakképzési Intézet.

Az adatokat tematikus és multimodális elemzésnek vetettük alá. Minden jelzés esetében figyelembe vettük annak helyszínét, nyelvi összetételét, feltételezhető létrehozóját, top-down vagy bottom-up jellegét, valamint kommunikatív, szimbolikus vagy pragmatikai funkcióját. A verbális tartalom mellett elemeztük a képi elemeket, nemzeti és katonai szimbólumokat, továbbá a szöveges és vizuális összetevők egymáshoz való viszonyát. Az adatokat domináns témájuk és elsődleges funkciójuk alapján tíz, az anyag áttekintése során kialakított kategóriába soroltuk. A többféleképpen értelmezhető elemek besorolása a szerzők közös mérlegelése alapján történt. A vizsgálat nem tekinthető Beregszász teljes nyelvi tájképét reprezentáló felmérésnek, mivel kizárólag a háborúhoz kapcsolódó elemekre összpontosított. Az ideiglenes vagy rövid időn belül eltűnő jelzések egy része ezért elkerülhette a kutatók figyelmét.

A kutatás az alábbi kérdésekre kereste a választ:

1. Milyen fő témák és háborúhoz kapcsolódó társadalmi jelenségek figyelhetők meg Beregszász nyelvi tájképében?

2. Milyen nyelvi, vizuális és szimbolikus eszközök kapcsolódnak az ukrán nemzeti egység, ellenállás és szolidaritás megjelenítéséhez?

3. Milyen kommunikatív, szimbolikus és pragmatikai funkciókat töltenek be a háborúhoz kapcsolódó nyelvitájkép-elemek?

4. Az eredmények bemutatása és értelmezése

A következőkben a dokumentált nyelvitájkép-elemeket tíz tematikus csoportba rendezve, saját fényképfelvételeink alapján mutatjuk be.

4.1. Katonai mozgósítás és alkalmassági vizsgálatok

A katonai mozgósítással összefüggésben Beregszász több pontján, egyebek mellett különböző üzletek bejáratánál is megjelentek a szerződéses katonai szolgálat vállalását népszerűsítő plakátok. Ezeken a kisebb méretű, tájékoztató jellegű hirdetményeken katonai egyenruhát viselő nők szerepeltek, ami feltehetően azt a célt szolgálta, hogy az önkéntes katonai szolgálatot a nők és a férfiak körében egyaránt népszerűsítsék. Hasonlóan pozitív képet közvetítenek a katonai szolgálatról azok a toborzóhirdetések, amelyeken olyan szövegek olvashatók, mint a „Válj önmagad legjobb változatává!”, illetve a „Légy önmagad! Válassz katonai egységet és szakterületet az army.gov.ua honlapon!”. Az ilyen üzenetek a hadseregbe való önkéntes jelentkezésre ösztönzik a lakosságot, miközben a katonai szolgálatot vonzó, elérhető és személyes fejlődést kínáló karrierlehetőségként jelenítik meg.

A városban több olyan hirdetés is megfigyelhető, amely a 128. önálló kárpátaljai hegyi rohamdandárhoz való jelentkezésre ösztönöz. Ezeken már a dandárban szolgáló

férfiak láthatók katonai felszerelésben, harctéri környezetben. A város egyik központi utcájában elhelyezett óriásplakát például a drónhadviseléshez toboroz katonákat a „Csapj le az ellenségre az égből!” szlogennel. Az Adminisztratív Szolgáltatásokat Nyújtó Központban – az ukrajnai kormányablakban – a határőrséghez keresnek jelentkezőket, kiemelve a szolgálattal járó szociális juttatásokat, annak presztízsét és anyagi előnyeit. A hirdetmény fő jelmondata: „Becsülettel és hűséggel őrizzük a határokat!”.

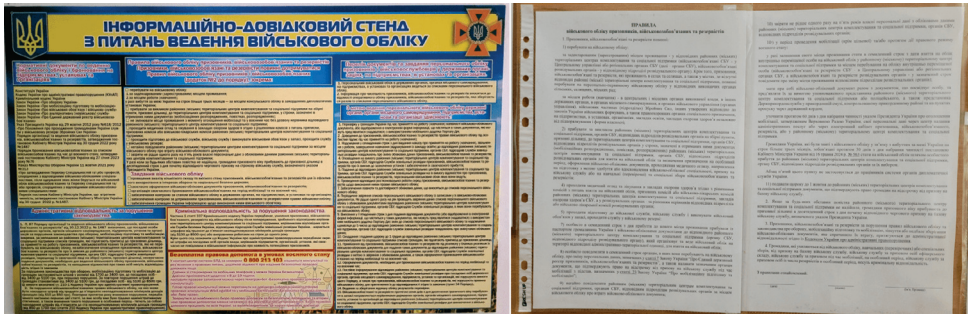
A színes toborzóplakátok mellett ugyanakkor egyszerűbb, elsősorban szöveges tájékoztatók is olvashatók. Ezek többek között az eltűnt vagy hadifogságba esett katonák hozzátartozóinak járó pénzbeli juttatások kifizetési feltételeiről és a közüzemi kedvezmények igényléséhez szükséges dokumentumokról nyújtanak tájékoztatást. A Beregszászi Linner Bertalan Kórházban egy olyan brosúra is megtalálható volt, amely a „védelmezők” családtagjainak ad útmutatást arra az esetre, ha egy katona eltűnik: ismerteti, hogy mely szervekhez kell fordulniuk, és milyen telefonszámokon kérhetnek segítséget. A kétféle üzenettípus közötti ellentét jól érzékelhető. Míg a színes toborzóplakátok a katonai szolgálatot a bátorság, a becsület és a személyes fejlődés értékeivel összekapcsolva jelenítik meg, addig a szöveges tájékoztatók a háború tényleges veszélyeire és következményeire is ráirányítják a figyelmet.

1. ábra. Katonai mozgósítással kapcsolatos plakátok

Fontos szerepet kap a katonai nyilvántartásba vétel, valamint a hadkötelesek és tartalékosok személyes adatainak naprakészen tartása is. Az ehhez kapcsolódó tájékoztatás két beregszászi oktatási intézményben, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Egyetemen és a Felsőfokú Szakképzési Intézetben volt megfigyelhető. Ennek hátterében az áll, hogy az ukrán állampolgárságú férfiaknak a jogszabályban meghatározott tizenhét éves életkor elérésekor jelentkezniük kell a lakóhelyük szerint illetékes területi toborzóközpontnál, katonai nyilvántartásba kell kerülniük, továbbá az előírásoknak megfelelően katonai orvosi alkalmassági vizsgálaton kell részt venniük (W1). Mivel a két intézmény felsőoktatási, illetve felsőoktatás előtti szakképzést biztosít Beregszászban, hallgatóik és tanulóik egy része életkoruknál fogva közvetlenül érintett a katonai nyilvántartással kapcsolatos kötelezettségekben. Az intézmények ezért adminisztratív tájékoztatók segítségével hívják fel figyelmüket az aktuális előírásokra és teendőkre.

2. ábra. Katonai nyilvántartásba vételi kötelezettségről szóló tájékoztatók

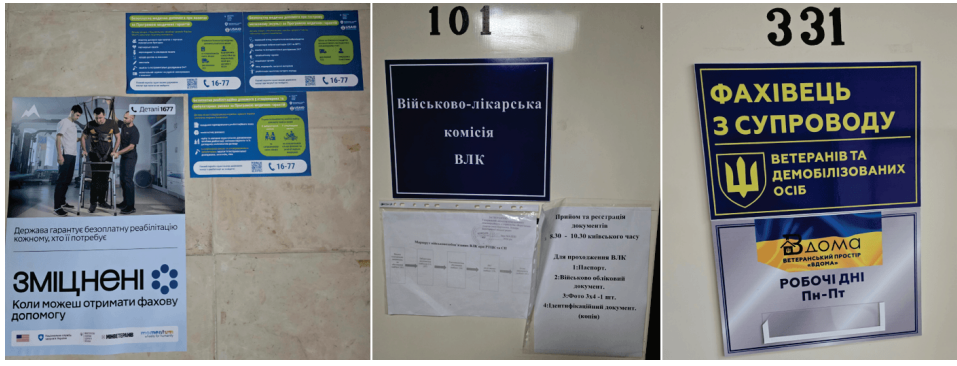

A mozgósításhoz szorosan kapcsolódik a katonai orvosi alkalmassági vizsgálaton való részvétel. Mivel a tanulmány első szerzője több alkalommal személyesen is részt vett ilyen vizsgálaton, lehetősége nyílt az eljáráshoz kapcsolódó feliratok dokumentálására a beregszászi kórházban. A vizsgált nyelvitájkép-elemek egyik fontos funkciója a tájékoztatás és az útbaigazítás. A katonai orvosi bizottság (ukr. *військово-лікарська комісія*, röviden *ВЛК*) feladata a vizsgálatra jelentkező személyek katonai szolgálatra való alkalmasságának megállapítása. Különböző tájékoztatók ismertetik a vizsgálaton való részvételhez szükséges dokumentumok listáját, a bizottság munkarendjét, a felkeresendő szakorvosi rendelők ajtószámait, valamint a vizsgálatok elvégzésének sorrendjét. Több rendelő ajtaján is olvasható volt „A hadkötelesek fogadása soron kívül történik” felirat ukrán nyelven, amely a vizsgálati folyamat gyorsítását szolgálta.

A kórházban emellett több olyan kiírás is található, amely a veteránok egészségügyi ellátására és rehabilitációjára vonatkozik. Az egyik plakát például arról tájékoztat, hogy az állam „ingyenes rehabilitációt garantál minden rászorulónak”. A veteránok számára külön ügyintézési pontot is kialakítottak, ahol az „egyablakos ügyintézés” elve alapján

egy helyen kaphatnak tájékoztatást az egészségügyi ellátásról, a rehabilitációs lehetőségekről és a kapcsolódó kedvezményekről. Ennek célja, hogy az érintetteknek ne kelljen több különböző hivatalt, osztályt vagy szakrendelőt külön-külön felkeresniük. A veteránok és a leszerelt katonák rendelkezésére áll továbbá egy segítő szakember, aki a kórház egy kijelölt helyiségében hétfőtől péntekig fogadja az érintetteket, és segítséget nyújt számukra az ügyintézésben, valamint a megfelelő szolgáltatások elérésében.

3. ábra. Orvosi alkalmassági vizsgálatokhoz és veteránellátáshoz kapcsolódó kiírások

4.2. Biztonsági előírások, légiriadók és óvóhelyek

A háborús konfliktus hatása jól tetten érhető azokon a szemléltetőanyagokon, amelyek különböző veszélyhelyzetekre készítik fel a lakosságot. Ezek nem szimbolikus, hanem tájékoztató és figyelemfelhívó funkciót töltenek be. Előfordulásuk elsősorban oktatási intézményekben, valamint kereskedelmi, közszolgálati és egyházi helyszíneken volt megfigyelhető.

Az iskolákban számos oktatási és baleset-megelőzési célú szemléltető hívja fel a tanulók figyelmét arra, hogyan ismerhetők fel a különböző típusú gránátok, aknák, rakétamaradványok és más robbanásveszélyes tárgyak, illetve mi a teendő, ha ilyen tárgyat észlelnek. Olyan szemléltetőkkel is találkoztunk, amelyek a gránátok működését, valamint a hétköznapi tárgyakba rejtett vagy azokhoz rögzített robbanóeszközök lehetséges megjelenési formáit mutatták be.

Különösen gyakori volt az a plakát, amelyen az Ukrán Biztonsági Szolgálat arra figyelmezteti a kiskorúakat, hogy amennyiben „az ellenség gyújtogatásra, aknatelepítésre vagy terrorcselekmény elkövetésére toborozza őket, és azt ígéri, hogy semmi bajuk nem lesz”, ne engedelmeskedjenek, mivel az ilyen bűncselekményekért már 14 éves kortól büntetőjogi felelősségre vonhatók. Ehelyett az ilyen eseteket a „Buktasd le az FSZB-ügynököt!” (ukr. *Спали ФСБешника*) elnevezésű chatboton keresztül jelenthetik be. A tájékoztatók tehát már fiatal korban felkészítik a tanulókat a terrorista és szabotázscselekmények felismerésére, illetve az azokkal szembeni fellépésre.

A szemléltetők jelentős része az UNICEF és az ukrán állami szervek támogatásával készült, elsődleges céljuk pedig a kiskorúak testi épségének megóvása. Egy óriásplakáton és több iskolai szemléltetőn is megjelent Patron (ukr. *Патрон*), a Jack Russell terrier fajtájú aknakereső kutya, egyben az Ukrán Állami Katasztrófavédelmi Szolgálat kabalafigurája. Patron a 2022-es orosz inváziót követően több száz fel nem robbant lőszer és robbanóeszköz felkutatásában vett részt (Kuznietsova–Podolian 2023). A gyermekek számára könnyen felismerhető és szerethető figura alkalmazása elősegíti, hogy a háborús veszélyekkel kapcsolatos ismeretek közérthető és befogadható formában jussanak el hozzájuk, valamint a szélesebb nyilvánossághoz.

4. ábra. Biztonsági tájékoztatók és Patron, az aknakereső kutya

A város nyelvi tájképének másik gyakori témakörét a légiriadókkal kapcsolatos óvintézkedések, valamint az óvóhelyekhez vezető utat jelző táblák alkotják. A vizsgálatba bevont iskolákban és óvodákban az óvóhelyek biztonságos megközelítéséről, illetve a légiriadók esetén követendő magatartásról szóló plakátokat is adatoltunk (vö. Váradi et al. 2024, 180. p.). Ezek egyebek mellett a felnőttek utasításainak követésére, az ablakok bezárására, a legfontosabb tárgyak összecsomagolására, valamint az óvóhelyen való nyugodt, pánikmentes várakozásra hívják fel a figyelmet.

Az információkat a gyermekek számára gyakran játékos formában, különböző állatfigurák segítségével jelenítették meg, ami különösen az alsóbb évfolyamok tanulói és az óvodások számára teszi érthetőbbé és befogadhatóbbá a biztonsági előírásokat. Ennek különös jelentősége van, mivel a légiriadót jelző szirénák hangja szorongást és stresszt válthat ki az iskolások körében, és kedvezőtlenül befolyásolhatja mentális jóllétüket (Yelizarova et al. 2025). Több iskolában magyar és ukrán nyelven egyaránt elérhető volt az Ukrán Állami Katasztrófavédelmi Szolgálat által kidolgozott, „a tanárok számára készült, a tanóra alatt elrendelt légiriadó esetén követendő eljárásrend". Ez többek között azt is előírja, hogy a riasztás ideje alatt a pedagógusok az óvóhelyről nem adhatják át a gyermekeket a szüleiknek.

A legtöbb iskolai óvóhely bejáratánál az óvóhelyért felelős személy elérhetőségeit tartalmazó tájékoztatókat is kifüggesztettek. Erre azért van szükség, mert ezeket az óvóhelyeket veszélyhelyzetben nemcsak az intézmény tanulói és dolgozói, hanem az utcán tartózkodó személyek is igénybe vehetik. A vizsgálat időszakában a hivatalos városi tájékoztatás szerint Beregszászban tíz nyilvánosan igénybe vehető óvóhely működött (W2). Az óvóhelyekhez vezető legrövidebb útvonalakat egyes templomokban elhelyezett kétnyelvű tájékoztató brosúrák is feltüntették.

5. ábra. A légiriadókkal és az óvóhelyekkel kapcsolatos jelzések

Végezetül a légiriadók nemcsak az oktatási intézmények, hanem a kereskedelmi és közszolgálati egységek működésére és munkarendjére is hatást gyakorolnak. Több ruházati üzlet bejáratánál találkoztunk olyan felirattal, amely arról tájékoztatja a vásár-

lókat, hogy légiriadó idején az üzlet zárva tart. A beregszászi kórház bejáratánál is szerepel olyan figyelmeztető kiírás, amely szerint a járóbeteg-ellátás csak a légiriadó befejezését követő öt perc elteltével folytatódik. Emellett a kórház területén található két óvóhely pontos helyét is feltüntetik. Hasonló tájékoztatás jelent meg az OTP Bank beregszászi fiókjának bejáratánál is, mivel a riasztás ideje alatt az ügyfélfogadás szünetel.

6. ábra. A légiriadók hatása a kereskedelmi és közszolgálati intézmények működésére

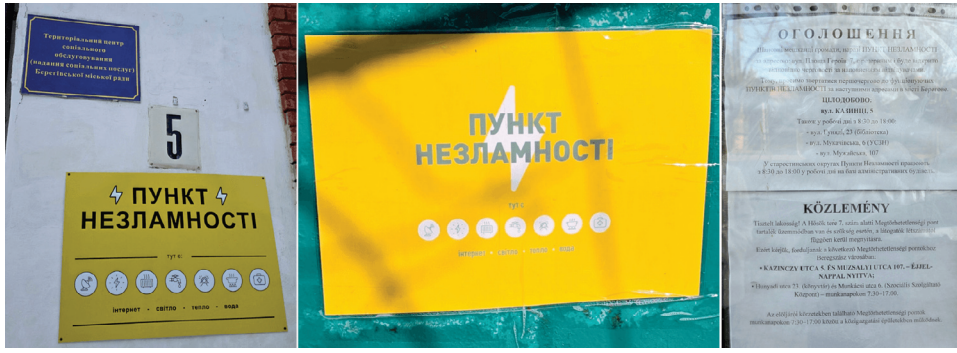
Ugyanez figyelhető meg a postai kiszolgálás esetében is. Az egyik postai tájékoztató felirat azonban kizárólag az ukrán *повітряна тривога* ‘légiriadó’ kifejezésből és 37 felkiáltójelből állt. A szokatlanul nagyszámú felkiáltójel vizuálisan fokozza az üzenet sürgető jellegét, és a biztonsági előírások betartásának fontosságát hangsúlyozza.

4.3. Megtörhetetlenségi pontok és áramszünetek

Az ukrajnai társadalom mindennapi életére a teljes körű orosz invázió 2022. február 24-i megindulása óta jelentős hatást gyakorolnak az esetenként napi 10–12 órán át tartó áramszünetek, amelyek főként a téli időszakban okoznak komoly nehézségeket. Ilyenkor a városközpontot a generátorok zaja tölti be, amelyek biztosítják a különböző üzletek és vendéglátóhelyek működését. A tervezett áramszünetek várható időszakait színkódolt táblázatok jelzik, amelyek az egyes utcákat különböző ellátási csoportokba sorolják (lásd Hires-László–Máté 2025, 139. p.).

Az energetikai infrastruktúrát érő támadások és az ezek következtében kialakuló kiterjedt áramszünetek tették szükségessé az úgynevezett megtörhetetlenségi pontok (ukr. *пункт незламності*) létrehozását. Ezek olyan, városszerte kialakított helyek, amelyeket szükség esetén vehetnek igénybe a rászorulók, és ahol egyebek között ivóvízhez, elektromos áramhoz, internet-hozzáféréshez és melegedési lehetőséghez juthatnak (Räkköläinen et al. 2025, 38. p.). Az adatgyűjtés időszakában Beregszászban öt ilyen pont működött.

7. ábra. Megtörhetetlenségi pontok Beregszászban

Bár a megtörhetetlenségi pontok bejáratánál elhelyezett tájékoztató táblák ukrán nyelvűek, és az igénybe vehető szolgáltatásokról is kizárólag ukránul tájékoztatják az odalátogatókat, a vizuális elemek és ikonok a nem ukrán anyanyelvűek számára is megkönnyítik az információk megértését. Ha valamelyik pont működése ideiglenesen szünetel, kétnyelvű felirat tájékoztatja az érkezőket a legközelebbi működő pontok címéről. Ezáltal az ukrán és a magyar anyanyelvű lakosok egyaránt hozzájuthatnak az áramszünetek és a hideg időjárás átvészeléséhez szükséges szolgáltatásokhoz.

A pontok elnevezése önmagában is szimbolikus jelentést hordoz. Az ukrán *незламність* szó jelentése ‘megtörhetetlenség’, ‘rendíthetetlenség’, ezért a megnevezés nem csupán az intézmények gyakorlati funkciójára utal, hanem az ukrán társadalom ellenállását és kitartását is hangsúlyozza. A „megtörhetetlenségi pont” elnevezés így a háborús nehézségekkel, az áramszünetekkel és az infrastrukturális támadásokkal szembeni kollektív helytállás szimbóluma. A megnevezés egyben azt az üzenetet is közvetíti, hogy a közösség az alapvető szolgáltatások időleges kiesése ellenére is képes megőrizni működőképességét és összetartását.

4.4. Támogatási programok és segítségnyújtási formák

A háború következtében kialakult társadalmi és gazdasági nehézségek enyhítését különböző állami, önkormányzati és közösségi támogatások szolgálják. Ezek között egyszeri pénzbeli juttatások, fogyasztásösztönző programok, lakhatási támogatások, veteránokat segítő szolgáltatások és közösségi adománygyűjtések egyaránt megtalálhatók. A programok a város nyelvi tájképében is megjelennek, elsősorban az üzletek bejáratánál elhelyezett, a támogatások felhasználási lehetőségeiről tájékoztató feliratokon és plakátokon.

Ilyen kezdeményezés a *Зимова підтримка* ‘Téli támogatás’ elnevezésű program, amelynek keretében az ukrán állam egyszeri, 6500 hrivnya összegű pénzbeli támogatást

biztosít egyes rászoruló társadalmi csoportok számára (W3). A jogosultak közé tartoznak többek között a gyámság vagy gondnokság alatt álló gyermekek, a nevelőszülőknél és családi típusú gyermekotthonokban élő gyermekek, az alacsony jövedelmű családok gyermekei, a belső menekültként nyilvántartott gyermekek, a fogyatékossággal élő személyek, valamint az egyedülálló nyugdíjasok. A támogatást készpénzmentes formában, egy korlátozott felhasználású bankszámlához kapcsolódó kártyán írják jóvá, és kizárólag ruházat, lábbeli, valamint gyógyszerek vásárlására lehet fordítani. Egy beregszászi ruházati üzlet bejáratánál olyan felhívást adatoltunk, amely arról tájékoztatta a vásárlókat, hogy az üzletben a támogatáshoz kapcsolódó kártyával is lehet fizetni. A felirat tehát nemcsak kereskedelmi információt közvetített, hanem egy országos szociálpolitikai intézkedés helyi megjelenését is szemléltette.

Egy másik állami kezdeményezés a *Національний кешбек* 'Nemzeti cashback' elnevezésű pénzvisszatérítési program, amely a hazai gyártású termékek vásárlását, ezáltal pedig az ukrán gazdaság és a belföldi termelés támogatását ösztönzi (W4). A programban azok a 18. életévüket betöltött ukrán állampolgárok vehetnek részt, akik valamelyik felhatalmazott banknál speciális számlát nyitnak, és a Gyija mobilalkalmazásban aktiválják a szolgáltatást. A programhoz csatlakozott kereskedőknél bankkártyával megvásárolt, hivatalosan nyilvántartott ukrán gyártású termékek után az állam a vételár meghatározott részét visszatéríti (W5). A pénzvisszatérítés összege vásárlónként havonta legfeljebb 3000 hrivnya lehet, mértéke pedig a termékkategóriától függően változik.

A jóváírt összeg készpénzben nem vehető fel, csak a jogszabályban meghatározott célokra használható, például élelmiszerek, gyógyszerek és ukrán kiadású könyvek vásárlására, közüzemi és postai szolgáltatások kiegyenlítésére, illetve jótékony célú adományozásra. A gyártók és a kereskedők önkéntesen csatlakozhatnak a programhoz, a jogosult termékek pedig a Gyija alkalmazásban a vonalkód beolvasásával ellenőrizhetők. A „Nemzeti cashback" így egyszerre tekinthető fogyasztói támogatásnak és gazdaságpolitikai eszköznek: közvetlen pénzügyi kedvezményt nyújt a vásárlóknak, miközben az ukrán gyártású termékek előnyben részesítésére ösztönöz. A programhoz kapcsolódó egyik plakátot egy beregszászi SPAR-áruház bejáratánál adatoltuk. A felirat egyúttal azt is jelezte, hogy az adott üzlet részt vesz az országos programban, és az ott megvásárolt termékek után a jogosult vásárlók pénzvisszatérítést kaphatnak.

A pénzbeli támogatások mellett a belső menekültek lakhatásának biztosítása is fontos részét képezi az állami és önkormányzati segítségnyújtásnak. Ennek egyik formája a háború által sújtott térségekből áttelepült személyek számára kialakított ideiglenes szálláshelyek létrehozása (W6). Beregszászban ezt egy 2025 júliusában átadott társasház példázza, amelyben többek között mozgáskorlátozott személyek és belső menekült családok kaphatnak lakhatási lehetőséget. A lakások elosztásakor előnyt jelenthet, ha az érintett családok már megkezdték helyi társadalmi és gazdasági beilleszkedésüket, például valamelyik beregszászi vállalkozásnál vállaltak munkát. Az ilyen létesítmények nem

csupán átmeneti lakhatást biztosítanak, hanem a belső menekültek helyi közösségbe való hosszabb távú integrációját is elősegítik, ami szerepet játszhat a város demográfiai összetételének változásában (lásd Erőss et al. 2024).

8. ábra. Pénzügyi, lakhatási és szociális támogatások

A belső menekültek mellett a veteránok támogatása is megjelenik a város nyelvi tájképében. Ezt példázza a Veterán Hub elnevezésű központ létrehozása, ahol a leszerelt katonák jogi, szociális és pszichológiai segítséget kaphatnak. A vizsgált támogatási kezdeményezések közül kizárólag ennél a központnál figyeltünk meg ukrán–magyar kétnyelvű tájékoztatást, ami arra utalhat, hogy a szolgáltatásokat a magyar anyanyelvű veteránok számára is hozzáférhetővé kívánják tenni. A központ bejáratánál elhelyezett táblán a következő felirat olvasható: *Ветеранський хаб створений ветеранами для ветеранів*, vagyis „Veteránok által, veteránok számára létrehozott veteránközpont”. A megfogalmazás a sorstársi közösség és a kölcsönös segítségnyújtás szerepét hangsúlyozza, egyúttal hitelességet és bizalmat is közvetít a szolgáltatást igénybe vevők felé.

Az intézményes támogatások mellett a város nyelvi tájképében alulról szerveződő, közösségi segítségnyújtási formák is megjelennek. Beregszász több üzletében is szerveznek lakossági adománygyűjtéseket a kárpátaljai katonai egységek ruházattal, felszereléssel és egyéb szükséges eszközökkel való ellátására. A 8. ábrán például a SPAR élelmiszer-áruházban elhelyezett adománygyűjtő urna látható, közvetlenül egy beteg gyermek támogatását szolgáló adománydoboz mellett. A két gyűjtőeszköz együttes jelenléte jól szemlélteti, hogy a háborúval összefüggő segítségnyújtás a hagyományos jótékonysági kezdeményezések mellett a mindennapi kereskedelmi terekben is láthatóvá vált.

4.5. Hőskultusz, megemlékezés és emlékezetpolitika

Az elesett katonákat övező hőskultusz elsősorban a számukra kialakított emlékhelyek és a tiszteletükre elhelyezett emléktáblák formájában érhető tetten. A Beregszászi

Tarasz Sevcsenko Líceum külső falán látható emléktáblák például két elesett ukrán katonának állítanak emléket. Az antiterrorista művelet során életüket vesztett katonák korábban az iskola tanulói voltak. Hasonló emlékhelyet alakítottak ki Timoscsuk Mihálynak, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola egykori hallgatójának is a ma már egyetemként működő intézmény folyosóján, ahol portréja mellett koszorú, gyertya és ukrán nemzeti zászló látható (Váradi–Parapatics 2025, 14–15. p.). A Beregszászi Kossuth Lajos Líceumban további öt olyan beregszászi lakosnak állítottak emléket, akik 2014 és 2017 között, az antiterrorista művelet időszakában vesztették életüket.

Az elesett védők előtt nemcsak egykori iskoláik tisztelegnek, hanem azok a lakóközösségek is, amelyekben éltek. A 2023-ban elhunyt Krivij Andrij emlékműve például a Geológusok városrészben található, ahol a helyi lakosok leróhatják kegyeletüket. A 2014 óta tartó fegyveres konfliktus áldozatainak emlékét emellett a város főterén elhelyezkedő park központi részén, a Hősök terén felállított nagyméretű emlékmű is őrzi. Az adatgyűjtés időszakában 39 elesett katona márványba vésett portréja volt látható rajta, nevük, születési és halálozási dátumuk feltüntetésével.

Az emlékmű ukrán nemzeti jellegét erősíti a tetején elhelyezett ukrán címer, valamint a márványtáblákra vésett feliratok: *Слава Україні!* ‘Dicsőség Ukrajnának!’, *Слава нації!* ‘Dicsőség a nemzetnek!’, *Героям слава!* ‘Dicsőség a hősöknek!’, *Смерть ворогам!* ‘Halál az ellenségre!’. Az emlékmű előtt elhelyezett márványtáblán ukrán nyelven a következő szöveg olvasható: „Örök dicsőség azoknak a hősöknek, akik Ukrajnáért estek el történelmének különböző korszakaiban. Istenem, add, hogy abból a vérből, amely megöntözte a földet, még nagyobb szabadság, dicsőség és erő sarjadjon számunkra.”

Az emlékmű sajátossága, hogy eredetileg a második világháborúban harcoló 138. lövészhadosztály elesett szovjet katonáinak állított emléket, és 1945 júniusában avatták fel (Molnár D. 2025, 72. p.). Később azonban az obeliszket átalakították a 2014 óta tartó fegyveres konfliktus hősi halottainak emlékhelyévé. Az átalakított emlékművet 2023. október 1-jén, Ukrajna védelmezőinek napján avatták fel (vö. Kovács 2023, 52–56. p.). A téren az ukrán és a magyar nemzeti zászló, az Európai Unió zászlaja, Beregszász város és Kárpátalja megye lobogója, valamint az ukrán nacionalista és ellenállási hagyományhoz kötődő vörös–fekete zászló is helyet kapott.

9. ábra. Tisztelgés a háború hősi halottjai előtt

Beregszász nemzeti emlékezetében fontos szerepet tölt be a Mennyei Század (ukr. *Небесна Сотня*) előtti tiszteletadás. Az elnevezés arra a 107 áldozatra utal, akik a 2013 novembere és 2014 februárja között zajló tüntetések során veszítették életüket. Emlékezetük országszerte a nemzeti gyász és összetartozás egyik központi szimbólumává vált (Erőss–Kovály 2018, 150. p.). A Hősök terén kapott helyet a Mennyei Század emlékfala, amelyen valamennyi áldozat portréja, neve, születési és halálozási dátuma, valamint egy rövid ukrán nyelvű ismertető olvasható arról, hogy kik voltak és milyen körülmények között vesztették életüket. Az emlékmű részét képezi egy ukrán nyelvű, békevágyat kifejező, imaszerű vers, egy kék–sárga színű, könnycseppet hullató női arckép kíséretében. Az emlékfal hátoldalán egy pajzsot és kardot tartó fekete sziluett látható kék–sárga szárnyakkal. Felette a *Ми гідні бути вільними!* felirat olvasható, amelynek jelentése: „Méltók vagyunk arra, hogy szabadok legyünk!"

Az emlékfal előtt egy szikla található, rajta ukrán katonai kereszttel és a háromágú szigonyt ábrázoló állami címerrel. A szikla hátoldalán az alábbi kétnyelvű felirat olvasható: *Кров пролита за Батьківщину – не засихає!* 'A hazáért kiontott vér nem szárad meg!'; illetve *Hazájuk védelmében haltak hősi halált!* Figyelemre méltó, hogy az ukrán és a magyar nyelvű felirat jelentése nem teljesen egyezik meg: a magyar változat nem szó szerinti fordítása, hanem az eredeti üzenet szabadabb, értelmező átfogalmazása.

10. ábra. A Mennyei Század emlékfala Beregszászban

Az Ukrajna védői és a Mennyei Század előtti tisztelgés a magyar tannyelvű oktatási intézményekben is megjelent. A diákok többek között rajzokat készítettek az Ukrán Fegyveres Erők katonáinak szóló köszönetnyilvánításként, valamint versekkel emlékeztek meg az elesettekről (Váradi 2025b, 9. p.). Emellett több informatív plakát is készült Ukrajna védelmezőinek napja alkalmából. Ezeket a nyelvitájkép-elemeket a bottom-up szférához tartozó megemlékezési és tiszteletadási formákként értelmezhetjük.

A tiszteletadás másik formája a 2022-ben Ukrajna-szerte bevezetett országos csendes perc (ukr. *хвилина мовчання*). Ennek keretében mindennap reggel 9 órakor (kelet-európai idő szerint) egy percre megállnak a gyalogosok és a járművek, így emlékezve meg az Oroszországi Föderáció Ukrajna elleni fegyveres agressziója következtében életüket vesztett katonákról és civilekről (W7). Ekkor a Beregszász központjában elhelyezett óriáskivetítőn visszaszámlálás kezdődik, amelyet az ukrán himnusz, majd a harci eseményeket és a háborús pusztítást bemutató videófelvételek követnek. Külön említést érdemel, hogy a himnusz szövegének angol fordítását is kivetítik az ukrán nyelvű eredeti alatt.

A jelenséget Beregszászban négy alkalommal figyeltük meg. Tapasztalataink szerint a jelenlévők közel fele egy percre, egyes esetekben pedig az ukrán himnusz teljes időtartamára megállt és fejet hajtott az elesettek emléke előtt. A járművezetők ugyanakkor többnyire csak akkor álltak meg, amikor a központi kereszteződésben egy szirénázó rendőrautó megállította a forgalmat; kutatásunk során erre egy alkalommal láttunk példát.

11. ábra. A tiszteletadás országos, intézményi és közösségi formái

4.6. Az ukrán nemzeti identitás megerősödése

A teljes körű orosz inváziót követően Beregszász nyilvános tereiben hangsúlyosabbá vált az ukrán nemzeti színek és állami szimbólumok jelenléte. A kék–sárga zászlók és szalagok járműveken, üzletek bejáratánál, hidakon, utcanévtáblákon, korlátokon, középületeken és más nyilvános felületeken egyaránt megfigyelhetők. E jelek nem pusztán dekoratív elemek, hanem az ukrán államhoz való tartozás, a nemzeti szolidaritás és az orosz katonai agresszióval szembeni ellenállás vizuális kifejezéseiként értelmezhetők.

A beregszászi sportkomplexum és uszoda homlokzatán például nagyméretű, ukrán nemzeti színű molinót helyeztek el. A molinón az ukrán állami címer mellett a *Слава Україні! Героям слава!* felirat olvasható, amely magyarul: „Dicsőség Ukrajnának! Dicsőség a hősöknek!”. E kifejezések a háború idején az ukrán nemzeti ellenállás és összetartozás legismertebb nyelvi szimbólumaivá váltak. A középületeken és köztereken megjelenő hasonló feliratok ezért egyszerre töltenek be identitásjelölő, emlékeztető és mozgósító funkciót.

A patrióta érzelmek intézményes megerősödését jelzi az is, hogy 2025 májusában megnyílt a városban a Patrióta Nevelési Központ, amelynek megnevezése is jelzi nevelési és értékközvetítő funkcióját: célja a hazafias értékrend, az állampolgári felelősség, a nemzeti összetartozás és a honvédelemhez kapcsolódó ismeretek közvetítése. Létrehozása arra utal, hogy a háborús körülmények között a nemzeti identitás formálása és a hazafias nevelés az oktatási intézmények feladatkörében is hangsúlyosabbá vált.

12. ábra. A patriotizmus vizuális megjelenései

Az ukrán nemzeti identitás és a hadsereg iránti szolidaritás a magyar tannyelvű oktatási intézmények vizuális terében is megjelent. A Beregszászi Kossuth Lajos Líceumban például elhelyezték a 101. önálló területvédelmi dandár 5. zászlóaljának katonái által aláírt, kék–sárga színű zászlót, valamint a dandár köszönőoklevelét, amelyet az intézmény tantestületének és tanulóinak adományoztak. Az oklevél az iskola közösségének önzetlen segítségét, támogatását és odaadó munkáját méltatja, és ezeket a valódi hazafiság és emberség példájaként mutatja be. A köszönőszövegben szerepel a *Разом до перемоги!* ‘Együtt a győzelemig!’ jelmondat, amely szintén erős hazafias jelentéssel bír. A zászló és a köszönőoklevél arra utal, hogy az iskola közössége aktív szerepet vállalt a katonák támogatásában és a közösségi szolidaritás kifejezésében.

4.7. Háborúval kapcsolatos graffitik

Szorosan kapcsolódnak az ukrán nemzeti identitás és a hazafias érzelmek nyilvános megjelenítéséhez azok a háborúval kapcsolatos graffitik, amelyeket Beregszász nyilvános tereiben adatoltunk. Ezek többnyire spontán módon létrehozott, nem hivatalos, bottom-up nyelvitájkép-elemek, amelyek politikai állásfoglalásként, valamint a nemzeti kötődés, a hadsereg támogatása és az ellenséggel szembeni elutasítás kifejezéseként értelmezhetők.

A leggyakoribb ilyen típusú vizuális elem az ukrán állami címer központi motívuma, a háromágú szigony, amelyet tizenegy alkalommal figyeltünk meg a városban. A szimbólum épületek falain, kerítéseken, valamint a város egyik jellegzetes pontján, a Beregszász melletti Kerek-hegyen álló, több méter magas fehér kereszten is megjelent. A

háromágú szigony ezekben az esetekben nem pusztán állami jelképként funkcionál, hanem az Ukrajnához való tartozás, a nemzeti egység és az orosz agresszióval szembeni ellenállás vizuális kifejezőeszközeként is értelmezhető. Közterületi megjelenése egyúttal a tér szimbolikus nemzeti megjelölését is szolgálja.

További nemzeti és hazafias tartalmú graffitik közé tartoznak a *Слава Україні!* 'Dicsőség Ukrajnának!' és a *Слава ЗСУ!* 'Dicsőség az Ukrán Fegyveres Erőknek!' feliratok, valamint az egy alkalommal adatolt, kék–sárga színű háttérre felfestett *Україна* 'Ukrajna' szó. Ezek az elemek a város különböző pontjain, központi fekvésű és jól látható helyeken, nyílt utcákon, valamint félreeső társasházi udvarokban egyaránt megfigyelhetők voltak. Elhelyezkedésük arra utal, hogy az ukrán nemzeti identitás kifejezése nem korlátozódik a hivatalos és reprezentatív városi terekre, hanem a lakókörnyezet kevésbé nyilvános színterein is jelen van.

A graffitik másik visszatérő témája a hazaszeretet mellett az orosz politikai vezetéssel szembeni indulat kifejezése. Ezt példázza a három alkalommal adatolt *ПТН – ХЛО* rövidítés, amely a *Путін – хуйло!* vulgáris politikai jelszó magánhangzóinak elhagyásával létrehozott alakváltozata (Zhuravska 2022, 166. p.). A kifejezés Vlagyimir Putyin orosz elnök durva, sértő megnevezése, amely a 2014-es eseményeket követően széles körben elterjedt az ukrán közbeszédben, az internetes kommunikációban, és később a nyelvi tájképben is. Magyarul hozzávetőlegesen a „Putyin egy rohadék!" fordítással adható vissza, bár az eredeti ukrán kifejezés ennél lényegesen vulgárisabb. A rövidített forma tömören, ugyanakkor a kulturális és politikai kontextust ismerők számára könnyen felismerhetően jeleníti meg az üzenetet.

Egy alkalommal egy kávézó közelében elhelyezett matricán az angol nyelvű *Antirashist Action* feliratot is adatoltuk. Bár ez nem graffiti, tartalma és bottom-up jellege miatt szorosan kapcsolódik az itt tárgyalt elemekhez. A felirat az angol *Antifascist Action* elnevezés mintájára létrehozott szójáték, amelyben a *fascist* szó helyére a *rashist* került. Ez utóbbi az ukrán és a nemzetközi háborús diskurzusban elterjedt *рашизм* terminussal függ össze, amely az Oroszországra utaló *Russia* és a *fascism* szavak összevonásán alapul, és az orosz állami ideológia, militarizmus és agresszió pejoratív megnevezésére szolgál (vö. Rabus 2025; Váradi–Csernicskó 2025, 117. p.). Az angol nyelv használata ebben az esetben nemzetközi címzettséget kölcsönöz az üzenetnek és azt jelzi, hogy az orosz agresszió elutasítása nemcsak a helyi vagy az ukrajnai, hanem a nemzetközi antifasiszta diskurzusba is beilleszthető.

13. ábra. Hazafias és oroszellenes graffitik Beregszász nyelvi tájképében

A vizsgált graffitik tehát két egymással összefüggő szemantikai pólus köré rendeződnek: egyfelől Ukrajna, az ukrán államiság és a fegyveres erők támogatását fejezik ki, másfelől Oroszország és annak politikai vezetése ellen irányuló elutasító, esetenként kifejezetten agresszív üzeneteket közvetítenek. Míg az előbbi csoporthoz tartozó elemek elsősorban pozitív önazonosító és közösségteremtő funkcióval rendelkeznek, addig az utóbbiak az ellenségkép kialakításához és a saját, illetve az idegen csoport közötti szimbolikus határ megerősítéséhez járulnak hozzá. A graffitik ezáltal a háborúval kapcsolatos társadalmi érzelmek közvetlen és kevéssé szabályozott megnyilvánulásaiként épülnek be Beregszász nyelvi tájképébe.

4.8. A háború kommercializálódása

A háború hatása a gazdasági és kereskedelmi szférában is érzékelhető, többek között a katonai konfliktushoz, az ukrán nemzeti ellenálláshoz és a fegyveres erők támogatásához kapcsolódó termékek megjelenésében. Beregszász üzleteiben több olyan árucikket is adatoltunk, amelyek a háborús tematikát a mindennapi fogyasztás részévé teszik. Ezek között gyermekeknek szánt kiadványok, játékok és divatkiegészítők egyaránt megtalálhatók.

Ilyen termék például egy „patrióta kifestőkönyv”, amelynek borítóján gépfegyvert tartó ukrán katona látható, miközben a háttérben egy orosz hadihajó süllyed el. A kép a Kígyó-sziget védőinek ellenállására, valamint az orosz hadihajó megadásra felszólító üzenetének elutasítására utal, vagyis egy széles körben ismert háborús narratívát alakít át gyermekeknek szánt vizuális tartalommá (lásd Goodman 2023).

Egy másik áruházban az ukrán katonai egyenruhát viselő „harci szúnyogokkal” (ukr. *бойові комарі*) díszített rajzfüzetet figyeltünk meg. A rajzfilmszerű szúnyogfigurák fegyvereket viselnek, és olyan harcias, ugyanakkor humoros megjegyzéseket tesznek, mint a *Зараз ми їм наштрикаємо* ‘Mindjárt jól megszurkáljuk őket!’ vagy a *Всіх порву!* ‘Mindenkit széttépek!’. A hátoldalon a *Все буде Україна* formula olvasható, amely szó szerint ‘Minden Ukrajna lesz’, funkcionális értelemben pedig az ‘Ukrajna győzni fog’ jelentést közvetíti. A kiadvány a katonai konfliktust játékos, humoros és könnyen fogyasztható vizuális formában jeleníti meg, ezáltal a háborús diskurzust a gyermekek mindennapi tárgykultúrájába is beemeli.

Az üzletekben számos olyan játékautó is megjelent, amely megjelenésében az Ukrán Fegyveres Erők által használt terepjárókat idézi. Ezek sajátossága, hogy a csomagolásukon szereplő tájékoztatás szerint az értékesítésből származó bevételt az Ukrán Fegyveres Erők számára vásárolt járművek beszerzésére fordítják. A dobozon a *Маленьке авто – велика підтримка* ‘Kis autó – nagy támogatás’ szlogen, valamint a *Герой Car*, vagyis ‘Hősautó’ márkanév szerepel. A csomagolás hátoldalán a jótékonysági kezdeményezés célját a következő szöveg magyarázza: „A hősöknek hősies járművekre van szükségük: az égbolt védelméért, az életek megmentéséért, a védekezéshez és a támadáshoz, a győzelemért!” A játék megvásárlása ezáltal nemcsak fogyasztási aktusként, hanem a hadsereg támogatásának egyik közvetett formájaként is megjelenik.

A patrióta szimbolika a hétköznapi divatkiegészítőkön is megfigyelhető. Egy üzletben például kék–sárga színű hajgumit adatoltunk, amelyet az árcédula „Lovit márkájú, bársony hajgumi, hazafias kivitelben” megnevezéssel jelölt. Ebben az esetben az ukrán nemzeti színek egy hétköznapi és széles körben hozzáférhető fogyasztási cikken jelennek meg. A nemzeti identitás vizuális kifejezése így a ruházkodás és az önreprezentáció kereskedelmi eszközévé is válik.

A háború gazdasági megjelenésének másik formáját azok a nyelvitájkép-elemek jelentik, amelyek különféle kedvezményeket vagy előnyöket biztosítanak a katonák számára. Ilyenek például a masszőrök által közzétett hirdetések, amelyek kedvezményes szolgáltatásokat kínálnak az Ukrán Fegyveres Erők tagjainak. Más helyeken a katonák soron kívüli kiszolgálásra jogosultak. Egy bankfiókban például a *Відділення вдячних людей* ‘A hálás emberek fiókja’ felirat mellett a *Тут військових пропускають без черги* ‘Itt a katonákat soron kívül szolgálják ki’ tájékoztatás volt olvasható. Ezek az elemek nem a háborús tematika közvetlen piaci hasznosítását szolgálják, hanem a katonák

iránti társadalmi megbecsülést gazdasági és szolgáltatási kedvezmények formájában fejezik ki.

A háborúhoz és a biztonsághoz kapcsolódó motívumok a vendéglátás marketingkommunikációjában is megjelentek. Ennek egyik példája a 2023 nyarán, Beregszász központjában megnyílt Bunker Restopub. A vendéglátóhely egy pincehelyiségben működik, bejáratánál pedig jelzőfény villog. Ugyanakkor utcai terasszal is rendelkezik, hirdetései pedig a város több pontján megfigyelhetők. A vállalkozás saját meghatározása szerint Beregszász első tematikus restopubja, amely az európai és helyi konyhát, a sörkínálatot és a szórakozóhelyi funkciót kapcsolja össze. Amennyiben az arculatot a vállalkozás maga is a háborús óvóhelyek világához kapcsolja, a bunker motívuma a biztonság és a háború képzetköréből kereskedelmi márkanévvé, vizuális arculati elemmé és fogyasztói élménnyé alakul át.

14. ábra. A háború és a gazdasági szféra kapcsolódási pontjai

A bemutatott példák azt mutatják, hogy a háborúhoz kapcsolódó szimbólumok, jelmondatok és narratívák a beregszászi kereskedelmi térben többféle módon jelennek meg. Egyes termékek közvetlenül építenek a hazafias érzelmekre és a katonai konfliktus vizuális világára, mások jótékonysági célokat kapcsolnak a vásárláshoz, míg bizonyos szolgáltatók kedvezmények formájában fejezik ki a katonák iránti társadalmi szolidaritást. A jelenség ezért nem tekinthető egységesnek: magában foglalja a háborús tematika

piaci felhasználását, a nemzeti szimbólumok beépülését az áruk vizuális megjelenésébe, valamint a fogyasztás és a hadsereg támogatásának összekapcsolását.

4.9. A béke iránti vágy megjelenése

A háborús és hazafias tartalmak mellett kisebb mértékben ugyan, de a béke iránti vágy vizuális és nyelvi megjelenése is tetten érhető volt Beregszász nyelvi tájképében. Az ilyen jellegű elemek elsősorban a vizsgált magyar tannyelvű oktatási intézményekben fordultak elő, ahol a tanulók különböző háborúellenes rajzokat és installációkat készítettek. Ezek egyik leggyakoribb visszatérő motívuma a fehér galamb volt, amely a béke nemzetközileg ismert szimbóluma.

Az egyik iskola 9. osztályos tanulói például olajjággal a csőrükben ábrázolt fehér galambokat készítettek, saját nevüket pedig egy *Хай буде мир!* ‘Legyen béke!’ feliratú tábla köré írták. A kompozíció egyszerre fejezi ki a háború befejezésének vágyát, valamint a tanulók személyes azonosulását a béke üzenetével.

Más esetekben a fehér galamb a magyar és az ukrán zászló mellett jelent meg egy-egy osztálysarokban. Ebben a kontextusban a béke szimbóluma nemcsak a háború megszűnésének reményét közvetíti, hanem a két nemzeti közösség békés együttélésének és szolidaritásának gondolatát is. A magyar és az ukrán nemzeti jelképek együttes megjelenése különösen jelentős Beregszász többnyelvű és többnemzetiségű környezetében.

A Felsőfokú Szakképzési Intézetben az ukrán zászló előtt ábrázolt fehér galambhoz két, a háború és a béke témájához kapcsolódó vers is társult. Az egyik Radnóti Miklós *Himnusz a békéről* című műve volt, a másik pedig a *Я вірю – солдат вистоїть в бою* ‘Hiszem, hogy a katona helytáll a harcban’ című ukrán nyelvű vers, amelynek szerzője Csajkivcsanka Marija. Ez utóbbi mű az Ukrajna felszabadításába és a béke eljövetelébe vetett hitet fogalmazza meg. A vers egyszerre tartalmaz hazafias, katonai és békevágyat kifejező motívumokat, így jól példázza, hogy a háborús ellenállás és a béke reménye nem feltétlenül egymást kizáró, hanem egymással összekapcsolódó diskurzusokként jelennek meg.

Egy másik iskolai rajzon ukrán tank volt látható, amelynek lövegcsövéből lövedékek helyett színes léggömbök emelkedtek az ég felé, előtte pedig egy kisfiú állt. A kép alján az angol nyelvű *NO WAR* ‘Ne legyen háború!’ felirat szerepelt. A kompozíció a katonai eszköz eredeti funkcióját békés tartalommal ruházza fel, és ezzel a háborús erőszak elutasítását, valamint a gyermekek biztonságos jövője iránti vágyat fejezi ki. Az angol nyelv használata egyúttal nemzetközileg is könnyen értelmezhetővé teszi az üzenetet.

A béke iránti vágy megjelenésére a gazdasági szférában is találtunk példát. Egyes hűtőmágneseken fehér galambok jelentek meg az ukrán zászlóval és a béke reményét megfogalmazó idézetekkel együtt. Ezek az árucikkek azt mutatják, hogy a béke szimbolikája nemcsak az oktatási és közösségi terekben, hanem a kereskedelmi forgalomban

kapható emléktárgyakon is megjelenik. A béke üzenete így egyszerre válik személyes állásfoglalássá, nemzeti reménnyé és fogyasztási tárggyá.

15. ábra. A béke iránti vágy megjelenési formái

A vizsgált példák alapján a béke iránti vágy elsősorban a gyermekek és az oktatási közösségek által létrehozott bottom-up nyelvitájkép-elemekben fejeződik ki. Ezek a kompozíciók a háborús nyelvi tájkép domináns katonai, hősi és mozgósító diskurzusát egy alternatív, békeközpontú jelentésréteggel egészítik ki. A fehér galamb, az olajág, a léggömbök, valamint a „Legyen béke!” és a „NO WAR” típusú feliratok az erőszak megszűnésének, a társadalmi normalitás visszatérésének és a békés jövő reményének vizuális és nyelvi kifejezőeszközei.

4.10. Megváltozott utcanévtáblák

A dekommunizáció és az ehhez kapcsolódó közterület-átnevezések önálló tanulmány tárgyát képezhetnék, ezért az alábbiakban csupán röviden tekintjük át a Beregszászban átnevezett utcák névtábláinak jelenlegi helyzetét. Amint arra Hires-László (2015, 174–175. p.) rámutatott, korábban az utcanévtáblák használatát a következetlenség jellemezte. Egymás mellett voltak jelen ukrán, magyar és orosz nyelvű feliratok: egyes táblák két-, mások csupán egynyelvűek voltak. Olyan eset is előfordult, amikor ugyanannak az utcának az ukrán neve táblánként eltérő formában jelent meg, vagy az utcanév a tábla rozsdásodása miatt már nem volt olvasható. A helyzet egységesítése érdekében 2016-tól új, egységes arculatú, ukrán–magyar kétnyelvű utcanévtáblákat kezdtek kihelyezni a városban (Hires-László 2019, 95–96. p.).

Az utcanévtáblák rendszerét azonban tovább bonyolította a 2015-ben megkezdett dekommunizáció, majd a teljes körű háború 2022-es kitörését követő újabb átnevezési

hullám. Ennek során nemcsak a szovjet és orosz vonatkozású utcaneveket változtatták meg (pl. Puskin utca), hanem egyes, politikailag semlegesnek tekinthető elnevezéseket is (pl. Görbe utca). Az új utcanevek több esetben a 2014 óta tartó fegyveres konfliktus különböző szakaszaiban, köztük az antiterrorista művelet idején életüket vesztett katonák emlékét őrzik (Erőss 2024, 139–140. p.). Ilyen például a korábban már említett Timoscsuk Mihályról elnevezett utca, amely a korábbi Görbe utca nevét váltotta fel (Erőss–Kovály 2018, 157. p.). A Puskin utca ezzel szemben rövid időn belül kétszer is nevet változtatott: 2022-ben előbb Kígyósi utca lett, majd 2023-ban Szerhij Levcsukról nevezték el (W8). Levcsuk 2014-ben, harci feladat teljesítése közben vesztette életét.

A gyors egymásutánban végrehajtott átnevezések a teljes körű háború kitörése óta különösen összetett nyelvitájkép-helyzetet eredményeztek. Számos utcában továbbra is megtalálhatók a korábbi elnevezést tartalmazó táblák, miközben a 2022 után kihelyezett új névtáblák már csak ukrán nyelvűek, ami a korábban jellemző kétnyelvűség fokozatos eltűnését vetíti előre (vö. Karmacsi 2014: 126–127). A lakosok által készített házszám- és utcanévtáblákon ugyanakkor gyakran tovább élnek a régi elnevezések. Olyan utcákat is adatoltunk, ahol egyáltalán nem volt látható utcanévtábla, és a saroképületeken csupán a korábbi táblák helye vagy rögzítésük nyoma maradt meg. Mindez azt eredményezi, hogy ugyanazon utca hivatalos és informális megnevezése, valamint a közterületen ténylegesen látható név nem minden esetben esik egybe. A régi és az új táblák párhuzamos jelenléte az emlékezetpolitikai változások mellett a városi tájékozódást is megnehezíti.

Az új utcanevek jelentős részében tetten érhető a háborús hősök és Ukrajna védői iránti tiszteletadás. A korábbi Csernisevszkij utca új neve például *вулиця Захисників України*, vagyis „Ukrajna védőinek utcája” lett (W9). Az ilyen elnevezések nemcsak tájékozódási funkciót töltenek be, hanem a hivatalos emlékezetpolitika és az ukrán nemzeti identitás közterületi megjelenítésének eszközeiként is értelmezhetők.

16. ábra. Az utcanévtáblák helyzete Beregszászban

Amint az a 16. ábrán is látható, előfordul, hogy egy sarokház egyik oldalán az új, egynyelvű ukrán utcanévtábla, a másikon pedig a korábbi, ukrán–magyar kétnyelvű tábla maradt fenn. Másutt még mindig a dekommunizáció előtti utcanevek szerepelnek magyar vagy orosz nyelvű táblákon. Olyan eseteket is adatoltunk, amikor a lakosok saját készítésű táblái őrzik a korábbi, orosz eredetű elnevezést. Ilyen például a *Tolstoho* felirat, amely az egykori Tolsztoj utca ukrán névalakját őrzi; az utca hivatalos neve ma már Harkiv utca.

5. Következtetések

Kutatásunk azt vizsgálta, hogy az orosz–ukrán háború és annak társadalmi következményei milyen formában jelennek meg Beregszász nyelvi tájképében, továbbá milyen nyelvi és szimbolikus eszközök közvetítik az ukrán nemzeti egység, ellenállás és szolidaritás üzeneteit. Az eredmények alapján a háború hatása a városi élet számos területén érzékelhetővé vált: az adminisztratív, oktatási, egészségügyi, kereskedelmi, közösségi és emlékezetpolitikai terekben egyaránt.

A vizsgált elemek fő témái a következők voltak: katonai toborzás, nyilvántartásba vétel és orvosi alkalmassági vizsgálatok, biztonsági előírások, légiriadók és óvóhelyek, áramszünetek és megtörhetetlenségi pontok, állami, önkormányzati és közösségi támogatások, az elesett katonákról való megemlékezés, az ukrán nemzeti identitás és szolidaritás megjelenése, a háborúhoz kapcsolódó graffitik és matricák, a háborús tematika beépülése a kereskedelmi és fogyasztási szférába, a béke iránti vágy, valamint az utcanévtáblák átalakulása. Mindez arra utal, hogy a háború nemcsak új feliratok és vizuális elemek létrejöttéhez vezetett, hanem a városi tér egyes helyszíneinek funkcióját és szimbolikus jelentését is módosította.

A beregszászi háborús nyelvi tájkép egyik meghatározó sajátossága a kommunikatív és szimbolikus funkciók együttes jelenléte. A katonai nyilvántartással, alkalmassági vizsgálatokkal, légiriadókkal, óvóhelyekkel és áramszünetekkel kapcsolatos feliratok elsősorban tájékoztatják, figyelmeztetik és eligazítják a lakosságot, egyes esetekben pedig meghatározott cselekvésekre – például jelentkezésre, az előírások betartására vagy adományozásra – is ösztönöznek. A nemzeti színek, az állami címer, a katonai jelképek, az elesett katonák portréi és a hazafias jelmondatok ugyanakkor az ukrán államiságot, a társadalmi ellenállást és az összetartozást jelenítik meg. Számos elem egyszerre tölt be közvetlen tájékoztató és szimbolikus szerepet.

Az ukrán nemzeti egység és szolidaritás gyakran rövid, könnyen felismerhető formulákon keresztül fejeződik ki, mint például a *Слава Україні!* (‘Dicsőség Ukrajnának!’), a *Героям слава!* (‘Dicsőség a hősöknek!’) és a *Разом до перемоги!* (‘Együtt a győzelemig!’). Hasonló identitásjelölő szerepet töltenek be a kék–sárga színek, a zászlók, a háromágú szigony, az emlékművek és a katonai alakulatokhoz kapcsolódó jelképek. A

szolidaritás gyakorlati formái az adománygyűjtésekben, a veteránok és a katonacsaládok támogatásában, valamint a katonák számára biztosított kedvezményekben is megjelennek.

Az állami, önkormányzati és intézményi eredetű top-down elemeket többnyire szabályozott és elsősorban ukrán nyelvű kommunikáció jellemzi. A graffitik, matricák és lakossági kezdeményezések közvetlenebb módon jelenítenek meg hazafias, szolidaritást kifejező, békeközpontú vagy az ellenséggel szembeni elutasító üzeneteket.

A város többnyelvűsége a háborúhoz kapcsolódó nyelvi tájképben is érzékelhető, bár az ukrán nyelv egyértelműen meghatározó. A magyar nyelv főként azokban a helyi intézményi és közösségi terekben jelenik meg, ahol fontos a magyar anyanyelvű lakosság közvetlen tájékoztatása és megszólítása. Az utcanévtáblák különösen jól szemléltetik a nyelvi tájkép időbeli rétegzettségét: az új, egynyelvű ukrán táblák, a korábbi ukrán–magyar feliratok, valamint a régebbi magyar, orosz nyelvű vagy orosz vonatkozású névalakok párhuzamosan vannak jelen.

A hangsúlyos katonai, hősi és hazafias tartalmak mellett a béke iránti vágy is megjelenik, főként tanulói rajzokon és iskolai kompozíciókban. A háborúhoz kapcsolódó szimbólumok és jelmondatok ugyanakkor a kereskedelmi és fogyasztási szférába is beépültek. Egyes termékek piaci célokra használják fel a háborús és nemzeti szimbolikát, míg más esetekben a vásárlást jótékonysági célokkal vagy a hadsereg támogatásával kapcsolják össze.

Beregszász háborús nyelvi tájképe dinamikus és többrétegű térként írható le, amelyben az állami kommunikáció, a helyi többnyelvűség, a nemzeti identitás, az emlékezetpolitika és a háborús körülményekhez való mindennapi alkalmazkodás egyszerre van jelen. A vizsgált időszakban hangsúlyossá vált az ukrán nyelv, az állami szimbólumok és a nemzeti narratívák láthatósága.

A kutatás egyik korlátja, hogy a korpusz célzottan kizárólag a háborúhoz kapcsolódó elemeket tartalmazta, ezért nem tekinthető Beregszász teljes nyelvi tájképét reprezentáló mintának. Az eredmények elsősorban a 2025 augusztusa és 2026 júniusa közötti adatgyűjtési időszak állapotát tükrözik, miközben az ideiglenes vagy gyorsan eltűnő jelzések egy része elkerülhette a figyelmünket. A korábbi időszakból nem állt rendelkezésünkre minden vizsgált helyszínre kiterjedő, azonos módszerrel létrehozott összehasonlító korpusz, ezért az észlelt változásokból nem minden esetben vonhatók le közvetlen oksági következtetések. További korlátot jelent, hogy a tematikus besorolás és a szimbolikus jelentések értelmezése részben kutatói mérlegelésen alapult.

A későbbi kutatásokban érdemes lenne tovább folytatni az adatgyűjtést és nyomon követni a háborúhoz kapcsolódó új feliratok megjelenését, a meglévő elemek módosulását vagy eltűnését. Különösen indokolt lenne az utcanévtáblák változásainak, a magyar nyelv háborús tájképben betöltött szerepének, valamint a különböző feliratok lakossági értelmezésének és befogadásának vizsgálata.

Köszönetnyilvánítás

A 2025-2.1.1-EKÖP-2025-00029 számú projekt a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a 2025-2.1.1-EKÖP pályázati program finanszírozásában valósult meg. Szerződés azonosítója: 2025-2.1.1-EKÖP-2025-00029/54.

Irodalom

Bartha Csilla – Laihonen Petteri – Szabó Tamás Péter 2013. Nyelvi tájkép kisebbségben és többségben: Egy új kutatási területről. *Pro Minoritate*, 23. évf. 3. sz. 13–28. p.

Ben-Rafael, Eliezer – Shohamy, Elana – Amara, Muhammad Hasan – Trumper-Hecht, Nira 2006. Linguistic landscape as symbolic construction of the public space: The case of Israel. In Gorter, Durk (ed.): *Linguistic landscape: A new approach to multilingualism*. Bristol, Multilingual Matters, 7–30. p. https://doi.org/10.21832/9781853599170-002

Biró, Enikő 2016. Marketing-mix and schoolscape-mix – the common features. *Lingua: Language and Culture*, Vol. 15. No. 1. 65–73. p.

Cenoz, Jasone – Gorter, Durk 2006. Linguistic landscape and minority languages. *International Journal of Multilingualism*, Vol. 3. No. 1. 67–80. p. https://doi.org/10.1080/14790710608668386

Coulmas, Florian 2009. Linguistic landscaping and the seed of the public sphere. In Shohamy, Elana – Gorter, Durk (eds.): *Linguistic landscape: Expanding the scenery*. New York–London, Routledge, 13–24. p.

Erőss, Ágnes 2022. Landscape in transition in the shadow of 2022 Russia's invasion in Ukraine – notes from Hungary. *Border and Regional Studies*, Vol. 10. No. 1. 71–86. p. https://doi.org/10.25167/brs4792

Erőss Ágnes 2024. *Hatalomváltó terek. Szimbolikus terek és térhasználat többnemzetiségű városokban.* Budapest, Gondolat Kiadó.

Erőss Ágnes – Kovály Katalin 2018. A szimbolikus tér átalakulása az Euromajdan után: Kijev és Kárpátalja összehasonlítása. *Metszetek*, 7. évf. 1. sz. 142–164. p. https://doi.org/10.18392/metsz/2018/1/6

Erőss, Ágnes – Kovály, Katalin – Tátrai, Patrik 2024. Exodus of the Hungarian minority from Ukraine? War-induced ethnic dynamics in the Ukrainian–Hungarian border region. In Muratova, Elmira – Zasanska, Nadia (eds.): *Minorities at war. Cultural identity and resilience in Ukraine*. London, Routledge, 221–238. p. https://doi.org/10.4324/9781003470601-15

Ferenčík, Milan – Eddy, Jonathan 2024. Linguistic landscape and geopolitics: Crisis signage as an index of the war in Ukraine. *Topics in Linguistics*, Vol. 25. No. 2. 1–13. p. https://doi.org/ 10.17846/topling-2024-0008

Goodman, Bridget 2023. "Russian warship, go f*ck yourself". Circulating social media discourses in the Russia–Ukraine war. In Wanner, Catherine (ed.): *Dispossession*. New York, Routledge, 167–187. p. https://doi.org/10.4324/9781003382607-11

Gorter, Durk – Cenoz, Jasone 2015. Linguistic landscapes inside multilingual schools. In Spolsky, Bernard – Inbar-Lourie, Ofra – Tannenbaum, Michal (eds.): *Challenges for language education and policy: Making space for people*. New York, Routledge, 151–169. p.

Hires-László Kornélia 2015. Nyelvi tájkép és etnicitás Beregszászon. In Márku Anita – Hires-László Kornélia (szerk.): *Nyelvoktatás, kétnyelvűség, nyelvi tájkép. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból*. Ungvár, Autdor-Shark, 160–185. p.

Hires-László, Kornélia 2019. Linguistic landscapes in a Western Ukrainian town. *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy*, Vol. 10. No. 1. 87–111. p. https://doi.org/10.14267/CJSSP. 2019.1.5

Hires-László Kornélia – Máté Réka 2025. Nyelvi tájkép Kárpátalján az ukrán–orosz háború kitörése után. In Istók Béla – Lőrincz Gábor – Baka L. Patrik – Török Tamás (szerk.): *Nyelvi diszkrimináció a nyelvi tájképben*. Komárom, Selye János Egyetem, 133–145. p.

Hires-László, Kornélia – Máté, Réka – Tóth-Orosz, Enikő 2023. Multilingual COVID-19 linguistic landscape in Berehove. *Philological Review*, Vol. 21. No. 1. 5–17. p. https://doi.org/10.31499/2415-8828.1.2023.281351

Hult, Francis M. 2018. Language policy and planning and linguistic landscapes. In Tollefson, James W. – Pérez-Milans, Miguel (eds.): *The Oxford handbook of language policy and planning*. Oxford, Oxford University Press, 1–22. p. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190458898.013.35

Istók Béla – Lőrincz Gábor – Török Tamás 2024. Módszertani megfontolások az iskolai és óvodai nyelvi tájkép kutatásához. In Polgár Anikó – Keserű József – Lőrincz Gábor – H. Nagy Péter (szerk.): *Didicisse fideliter artes. Köszöntő kötet Szabó András tiszteletére.* Komárom, Selye János Egyetem, 235–262. p.

Karmacsi Zoltán 2014. Vizuális kétnyelvűség: az új nyelvtörvény adta lehetőségek. In Bárány Erzsébet – Csernicskó István (szerk.): *Az ukrán–magyar nyelvi kapcsolatok múltja és jelene*. Ungvár, V. Pagyak Kiadója, 120–131.

Kiss Anita 2026. Ukrajnai menekültek nyelvi akadálymentesítésének lehetőségei. *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica*, 5. évf. 1. sz. 9–25. p. https://doi.org/10.58423/2786-6726/2026-1-9-25

Kovács Sándor 2023. Hányatott sorsú magyar emlékek a Beregvidéken. *Együtt*, 21. évf. 5. sz. 47–66. p.

Kuznietsova, Tetiana – Podolian, Anastasia = Кузнєцова Тетяна – Подолян Анастасія 2023. «Хто тримає цей район? – Пес Патрон!», або як візуальні образи поширюють стратегічні наративи України під час війни [“Who guards this neighbourhood? – Patron the Dog!”: How visual imagery spreads Ukraine’s strategic narratives during the war]. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, Vol. 34. No. 6. 186–193. p. https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.6/33

Landry, Rodrigue – Bourhis, Richard Y. 1997. Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality: An empirical study. *Journal of Language and Social Psychology*, Vol. 16. No. 1. 23–49. p. https://doi.org/10.1177/0261927X970161002

Lou, Jackie Jia – Malinowski, David – Peck, Amiena 2022. The linguistic landscape of Covid-19. *Linguistic Landscape*, Vol. 8. No. 2–3. 123–130. p. https://doi.org/10.1075/ll.00031.int

Molnár D. Erzsébet 2025. A beregszászi magyarok elhurcolása és sorsa 1944 és 1953 között. In Dupka György (szerk.): *„Itt hordozom keresztemet…" GULÁG–GUPVI-kutatók Nemzetközi Fóruma Kárpátalján, 2024. Kutatás, tényfeltárás, emlékezetpolitika*. Ungvár–Budapest, Szolyvai Emlékpark – Intermix Kiadó, 57–76. p.

Molnár D. István 2024. A város térszerkezetének és népességének alakulása. In Szamborovszkyné Nagy Ibolya – Molnár D. Erzsébet (szerk.): *Beregszász város monográfiája*. Beregszász, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 15–39. p.

Molnár József – Molnár D. István 2005. *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében.* Beregszász, Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköztanácsa.

Rabus, Achim 2025. Ukrainian linguistic creativity and decolonial resistance: A Twitter analysis. *Digital War*, Vol. 6. 1–13. p. https://doi.org/10.1057/s42984-025-00103-9

Räkköläinen, Mikko – Sundblom, Dan – Juutinen, Marko 2025. *Lessons from Ukraine: Impact of the war in Ukraine on civil society and protection of the population during the war*. Kuopio, Pelastusopisto.

Scollon, Ron – Scollon, Susanne Wong 2003. *Discourses in place: Language in the material world*. London–New York, Routledge.

Szoták Szilvia 2018. A nyelvitájkép-kutatás mint az alkalmazott nyelvészet egyik legújabb kutatási területe. *Hungarológiai Közlemények*, 19. évf. 1. sz. 30–42. p. https://doi.org/10.19090/ hk.2018.1.30-42

Tódor Erika-Mária 2019. *Hétköznapi kétnyelvűség. Nyelvhasználat, iskolai nyelvi tájkép és nyelvi én a romániai magyar iskolában*. Budapest, Ráció Kiadó – Szépirodalmi Figyelő Alapítvány.

Tóth Sándor János – Nagy Melinda – Pólin Irén – Vaňko Juraj 2025. Az élő természet Beregszász nyelvi tájképében. In Istók Béla – Lőrincz Gábor – Baka L. Patrik – Török Tamás (szerk.): *Nyelvi diszkrimináció a nyelvi tájképben*. Komárom, Selye János Egyetem, 121–132. p.

Vakulych, Mariia = Вакулич Марія 2024. Мовний ландшафт Києва в час російсько–української війни [Linguistic landscape of Kyiv during the Russo–Ukrainian war]. *Актуальні питання гуманітарних наук*, Vol. 82. No. 1. 314–319. p.

Váradi Krisztián 2025a. Az iskolai nyelvitájkép-kutatások elméleti és módszertani háttere. *Acta Academiae Beregsasiensis, Philologica*, 4. évf. 3. sz. 87–125. p. https://doi.org/10.58423/ 2786-6726/2025-3-87-125

Váradi Krisztián 2025b. Beregszászi magyar iskolák nyelvi tájképe. *Anyanyelv-pedagógia*, 18. évf. 3. sz. 1–16. p. https://doi.org/10.21030/anyp.2025.3.1

Váradi, Krisztián – Csernicskó, István 2025. Slavic loanwords in the speech of Transcarpathian Hungarians as a result of the first one thousand days of the Russo–Ukrainian war. *Hungarian Cultural Studies*, Vol. 18. 111–130. p. https://doi.org/10.5195/ahea.2025.588

Váradi, Krisztián – Hires-László, Kornélia – Máté, Réka 2024. Schoolscaping in a multilingual area: An example of a Hungarian college in Western Ukraine. *Sustainable Multilingualism*, Vol. 25. 165–195. p. https://doi.org/10.2478/sm-2024-0016

Váradi Krisztián – Parapatics Andrea 2025. A többnyelvűség tükröződése a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola nyelvi tájképében. *Alkalmazott Nyelvtudomány*, 25. évf. 1. sz. 1–23. p.

Veres Csilla 2024. *Beregszász és a Beregszászi kistérség iskoláinak „virtuális" nyelvi tájképe. Diplomamunka*. Beregszász, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola.

Yelizarova, Olena – Hozak, Svitlana – Stankevich, Tetiana – Parats, Alla – Lebedynets, Natalia – Karamzina, Lyudmila = Єлізарова Олена – Гозак Світлана – Станкевич Тетяна – Парац Алла – Лебединець Наталія – Карамзіна Людмила 2025. Вплив звуків повітряної тривоги на рівень стресу школярів України [Influence of air raid sounds on the stress level of schoolchildren of Ukraine]. *Environment & Health*, Vol. 115. No. 2. 18–22. p. https://doi.org/10.32402/dovkil2025.02.018

Zhuravska, Oksana 2022. Symbolic nature, cultural codes and media functionality of "The Russian Warship" meme (Part one). *Synopsis: Text, Context, Media*, Vol. 28. No. 3. 164–174. p. https://doi.org/10.28925/2311-259x.2022.3.9

Források

W1 = Ukrajna „A hadkötelezettségről és a katonai szolgálatról" szóló, 1992. március 25-i 2232-XII. számú törvénye, 14. cikkely, 3. bekezdés. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12 (Letöltve: 2026. június 21.)

W2 = Beregszász város óvóhelyeinek jegyzéke és a felelős személyek elérhetőségei. https://beregivska-gromada.gov.ua/news/1778782022/ (Letöltve: 2026. június 21.)

W3 = Ukrajna Miniszteri Kabinetjének „Egyes személyi kategóriák támogatásának kérdései a 2025/2026-os téli időszak átvészeléséhez (»Téli támogatás«)" című, 2025. november 13-i 1433. számú határozata. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1433-2025-п (Letöltve: 2026. június 21.)

W4 = Ukrajna Miniszteri Kabinetjének „Az ukrán gyártású termékek és szolgáltatások vásárlását ösztönző állami pénzvisszatérítési program kísérleti bevezetéséről az »Ukrajnában készült« összukrajnai gazdasági platform keretében" című, 2024. augusztus 20-i 952. számú határozata. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/952-2024-п (Letöltve: 2026. június 22.)

W5 = Ukrajna Gazdasági, Környezetvédelmi és Mezőgazdasági Minisztériumának „Azon ukrán gyártású termékkategóriák jegyzékének jóváhagyásáról, amelyek vásárlása után pénzvisszatérítés jár" című, 2026. május 8-i 5691. számú rendelete. https://me.gov.ua/view/ 5afd3a13-e9f2-4159-aee2-cdd14a371256 (Letöltve: 2026. június 22.)

W6 = Ukrajna Miniszteri Kabinetjének „A belső menekültek ideiglenes szálláshelyei működésének egyes kérdéseiről" című, 2023. szeptember 1-jei 930. számú határozata. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/930-2023-п (Letöltve: 2026. június 23.)

W7 = Ukrajna Elnökének „Az Oroszországi Föderáció Ukrajna elleni fegyveres agressziója következtében elhunytak emlékére tartandó országos csendes percről" című, 2022. március

16-i 143/2022. számú rendelete. https://www.president.gov.ua/documents/1432022-41729 (Letöltve: 2026. június 23.)

W8 = A Beregszászi Városi Tanács 1964. számú határozata az utcák elnevezéséről és átnevezéséről. Beregszász, 2023. április 4. https://rada.info/upload/users_files/04053683/38a2c4f888686f3be7441e388bb4385.pdf (Letöltve: 2026. június 24.)

W9 = A Beregszászi Városi Tanács 1583. számú határozata Beregszász város, valamint a Beregszászi kistérség települései utcáinak elnevezéséről és átnevezéséről. Beregszász, 2022. július 1. https://rada.info/upload/users_files/04053683/236315b510af736ac49c475608d50d1c.pdf (Letöltve: 2026. június 24.)

Krisztián Váradi – Andrea Parapatics

The Impact of the Russo–Ukrainian War on the Linguistic Landscape of Berehove, Transcarpathia

This study investigates the impact of the Russo–Ukrainian war on the linguistic and visual landscape of Berehove, a multilingual town in Transcarpathia with a substantial Hungarian-speaking population. Drawing on 174 documented signs and other semiotic elements collected between August 2025 and June 2026, the analysis focuses on public messages related to military recruitment and registration, medical examinations, air raids, shelters, blackouts, state and community support programmes, commemoration, national identity, graffiti, commercialisation, the desire for peace, and street renaming. The findings show that the war has affected numerous areas of urban life and has strengthened the visibility of Ukrainian-language communication, national colours, patriotic slogans, military symbols, and commemorative practices. Official top-down messages coexist with bottom-up responses, including graffiti, stickers, student artwork, charitable initiatives, and peace-related compositions. The results demonstrate that Berehove's linguistic landscape is dynamic, historically layered, and shaped simultaneously by wartime transformation, state communication, local multilingual traditions, collective memory, and everyday strategies of adaptation.